

Človek kot sin luči

1. ZNOTRAJ TEANDRIČNIH KOORDINAT

»**V**si ste sinovi luči« (1Tes 5,5) – trditev, iz katere bomo začeli risati našo skico vizije človeka. Pred tem dodajmo majhno (a temeljno!) opombo, da je reči človek, ne da bi rekli tudi Bog, podobno podobi ribe, ki hoče živeti na kopnem. Ta podoba v zavesti sodobnega (krščanskega) človeka ni tako zelo neznana. V zadnjih stoletjih evropske kulture se je človek oddaljil od Boga in poudaril izključno človeško načelo. Da bi se Bog vrnil na obzorje sodobnega človeka, je treba v oznanilu videti božansko-človeški (teandrični) proces. »Tradicionalna religija izhaja iz vere v Boga, vendar ne pride do vseh posledic; sodobna civilizacija izhaja iz vere v človeka, vendar se po drugi strani ustavi, preden pride do cilja: vera v Boga in vera v človeka, če ju pripeljemo do končnih posledic, se združita v edinstveni, polni in celostni teandrični resnici (božanstva in človeštva).« (Solovjov 1971, 59) Zato bomo pogledali širšo sliko kot kraj srečanja Boga in človeka in v tej sliki skušali bolje videti svetopisemsko vizijo človeka.

Sveti Pavel nam ne bi mogel ponuditi boljše antropološke formulacije, ko na vprašanje, kdo je človek, z dvema besedama odgovori: »Sin luči.« (1Tes 5,5) V tem obzorju luči se nam razodeva resnica o človeku. Pozneje bomo videli, da prav zato, ker se luč kaže kot možnost razodetja samega Boga, postane tudi razsežnost, znotraj katere se razodeva resnica o človeku.

Za vstop v vizijo človeka bomo torej uporabili kategorijo luči – luč kot hermenevtični ključ, ki lahko odpre vrata v božansko skrivnost in tako doseže tudi človeka v iskanju njegove resnice (Galardi 2019, 6). Luč v Svetem pismu ni le »izraz«, ampak sama vsebina besedila (Evdokimov 2003, 27). Navidezna preprostost besede luč v sebi skriva neizmerno globino. Dejansko moč Boga-Luči »razsvetljuje vsakega človeka« (Jn 1,9) in, kot pravi sveti Simeon, »spreminja v luč tiste, ki jih razsvetljuje« (Evdokimov 1970, 32). Nekateri svetopisemski segmenti o luči nam bodo pomagali začrtati bolj odločne obrise naše vizije človeka.

2. GENEZA LUČI

Da bomo lažje razumeli Pavlovo formulacijo »Vsi ste sinovi luči« (1Tes 5,5), pogledajmo najprej, kako sploh pride do fenomena luči in kaj nam ta sporoča. Pot luči se vije skozi celotno Sveto pismo in se začne z zgodbo stvarjenja. »Rojstvo« oziroma nastanek luči je strnjen v nekaj besedah: »Bodi svetloba! In nastala je svetloba.« (1Mz 1,3) (Sonnet 2015, 528) V tem dejanju stvarjenja slišimo prve besede Boga. Pisec Geneze bi lahko preprosto rekel, da je Bog ustvaril luč, toda ne, Bog spregovori, da bi ustvaril luč; luč je torej Božja beseda, kot pravi psalmist: »Tvoja beseda je svetilka mojim nogam, luč moji stezi.« (Ps 119,105).

Luč, ki je začela bivati pred soncem in drugimi svetili, je ustvarjena (izrečena) prvi dan. Vendar pa, kot ugotavljajo že cerkveni očetje, dan, na katerega Bog ustvari svetlobo, ni »prvi dan« v

številčnem smislu. V hebrejščini, grščini in latinščini v 1Mz 1,5 dobesedno beremo: »In bil je večer in bilo je jutro: en/edini dan.«⁸

Prvi dan je nekaj posebnega, izstopa. Kot da stvaritev svetlobe že vključuje vse drugo, kar bo prišlo. Prvi dan je merilo, arhetip za ostale dni.⁹ Prvi dan zazveni kot visoka pesem Boga, pesem, ki vsa izhaja iz »Bodi svetloba« (Evdokimov 2003, 37).

Prvi dan »je alfa, ki že naznanja in kliče svojo *omego*, osmi dan končnega akorda, pleroma« (Evdokimov 1970, 34). Luč označuje duhovno stanje razodetja, zato apokalipsa ni le konec, ampak je skrita in prisotna že v začetku. Kajti tako kot je prvi dan nekaj posebnega, tako tudi »prihodnje stoletje tvori vse en dan, veliki dan«, pravi sveti Gregor iz Nise (Evdokimov 1970, 35). Zadnja knjiga Svetega pisma potrjuje to veličino: »Noči ne bo več in ne bodo potrebovali ne luči svetilke ne sončne luči, kajti razsvetljeval jih bo Gospod Bog in kraljevali bodo na veke vekov.« (Raz 22,5)

Prva stvar (in nato tudi vse druge), ustvarjena z besedo, je neločljivo povezana s pogledom. Stvarnikova beseda: »Bog je rekel: ‚Bodi svetloba!‘« (1Mz 1,3) se takoj poveže s Stvarnikovim pogledom: »Bog je videl ...« (1Mz 1,4) Izrekanje in gledanje se prepletata kot dialog med besedo in podobo. Ker je slušno-vizualni dialog prisoten od prvega dne, za katerega smo že videli, da je arhetip za ostale dni, ga lahko dojemamo kot način Božjega delovanja, kot osnovne prvine, po katerih Bog želi komunicirati s človekom. Običajno mislimo, da je pri izraelskem ljudstvu, ki je ljudstvo besede in poslušanja, bolj v ospredju poslušanje kot gledanje. »Toda protestantski teolog G. Kittel opaza, da v mesijanskih besedilih ‚Poslušaj, Izrael‘ naredi prostor povabilu ‚Dvigni oči in glej‘: sluh tako naredi prostor vidu.« (Evdokimov 1970, 56) V Svetem pismu sta torej beseda in podoba v dialogu, se dopolnjujeta in izražata komplementarne vidike ene in iste razodete resnice.

Če se vrnemo k Božjemu pogledu, opazimo, da Stvarnik občuduje, kar je ustvaril: »Bog je videl, da je svetloba dobra (*tob*).« (1Mz 1,4) Različica LXX prevaja, »da je lepa (*kalòn*)«. Za širše razumevanje naše vizije človeka sta potrebna oba svetopisemska jezika. Dobrota in lepota se torej srečata v luči kot živa simbioza in se kot taki ponujata v kontemplacijo Božjemu pogledu.

Pozneje beremo, da je »Bog ločil svetlobo od teme in ... temo imenoval noč« (1Mz 1,4-5). »Bog ne ustvari neobstoječega, ampak s tem, ko temo imenuje noč, postavi ontološko mejo, loči obstoječe od neobstoječega, polarizira obstoječe in neobstoječe: biti in nič.« (Evdokimov 2003, 35) Napetost med obema poloma tako zarisuje dve možni poti za človeka.

3. DVE POTI

»**S**vetloba je sladka, gledati sonce ugaja očem.« (Prd 11,7) Iz te izkušnje izhaja tesna povezavnost svetlobe in življenja: roditi se pomeni »videti luč« (Tob 3,16; Ps 58,9). Slepce, ki ne vidi »Božje luči« (Tob 3,17; 11,8), ima predokus smrti (5,11 sl.); nasprotno pa se bolnik, ki ga Bog iztrga iz nevarnosti smrti, veseli, da nad njim spet sije »svetloba živih« (Job 33,30; Ps 56,14), saj je pekel (hebrejsko *Sheol* ali grško *Hàides*) kraljestvo teme, kraj, kjer se nič ne vidi, kjer se oko ne sreča z drugim očesom, kjer je pogled zazrt v praznino teme. (Léon-Dufour 1971, 619)

Luč in tema sta torej za človeka dve možni poti, usmerjeni vsaka v svoj cilj: pot teme, ki vodi v samoto, ali pot svetlobe, ki vodi v občestvo, odnos. »Če pa hodimo v luči, kakor je v luči on sam, smo med seboj v občestvu.« (1Jn 1,7) in »kdor ljubi svojega brata, ostaja v luči« (1Jn 2,10). »Kdor

8 »Prvi dan – grško *hēmēra* – stvarjenja se ne imenuje *prôtē*, ampak *mia*, ne prvi, ampak eden, edinstven, izven serije.« (Evdokimov 2003, 36)

9 ».../[A]vtor prvega dne ni imenoval začetek časa, ampak prvi dan, da bi ta oznaka izražala sorodnost dneva z večnostjo« (Bazilij iz Cezareje, O Genezi (Homilije o Exameronu), 67 [II 8,7]). Jn 20,1 omogoča, da se velikonočna pripoved začne tako: »Prvi dan tedna je prišla (Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων, tē[i] de mia[i] tōn sabbatōn) Marija Magdalena navsezgodaj, ko je bila še tema, h grobu ...«, kar je odmev na »prvi dan (πρῶτον, yōm, eḥād / ἡμέρα μία, hēmēra mia)« iz 1Mz 1,5.

pa svojega brata sovraži, je v temi in hodi v temi in ne ve, kam gre, ker mu je tema zaslepila oči.« (1Jn 2,11)

Človeško bivanje se tako odvíja na odru polarne napetosti med svetlobo-občestvom in temo-samoto, človek pa mora izbrati, da postane bodisi »otrok teme« bodisi »otrok luči«. Jezus sam uporabi to podobo, da bi začrtal ločnico med sedanjim svetom in nebeškim kraljestvom, ki se je z njegovim učlovečenjem približalo (prim. Mr 1,15). V Jezusovih očeh obstajajo tako »sinovi tega veka« kot »sinovi luči« (Lk 16,8). Delitev med njimi nastopi, ko se pojavi Kristus-luč. Tisti namreč, ki delajo zlo, bežijo pred lučjo, da se njihova dejanja ne bi razkrila; nasprotno pa tisti, ki se ravna po resnici, prihajajo k luči (Jn 3,19-21) in verujejo v svetlobo, da bi postali sinovi luči (Jn 12,36). (Léon-Dufour 1971, 622)

Po drugi strani Božje bivanje »ne pozna« dveh polov, saj je »Bog luč in v njem ni teme« (1Jn 1,5). Bog je torej Bog odnosov (prim. 1Krn 29,18), občestva, v katerem je luč njegovo osnovno gonilo in njegova vsebina. Zaradi svetlobe nekdo obstaja za drugega, saj postane »viden«. Svetloba ni le načelo trinitarnega občestva, ampak tudi načelo občestva med Bogom in človekom. »Ko Kristus oznani: 'Jaz sem luč,' je to luč utelešenja, luč občestva med božjim in človeškim po svoji teandrični naravi.« (Evdokimov 2003, 37) Prav tu se skriva želja Boga za človeka: da bi hodil po poti luči. Jezus pravi: »Kdor hodi za menoj, ne bo hodil v temi, temveč bo imel luč življenja.« (Jn 8,12) »Jaz sem prišel kot luč na svet, da nihče, kdor veruje vame, ne ostane v temi.« (12,46)

4. IZ TEME V SVETLOBO

Bog je bil tisti, ki nas je kot izvir luči (Rocca 2016, 101) »poklical iz teme v svojo čudovito luč« (1Pt 2,9). Za delež svetih v luči (Kol 1,12) nas je »iztrgal iz oblasti teme in nas prestavil v kraljestvo svojega ljubljene Sina« (1,13): odločilna milost, izkušena v trenutku krsta, ko je »Kristus zasijal nad nami« (Ef 5,14) in smo bili »razsvetljeni« (Heb 6,4). »Nekoč smo bili tema, zdaj pa smo luč v Gospodu.« (Ef 5,8) To nam določa smer delovanja: »živeti kot otroci luči« (Ef 5,8; 1 Tes 5,5). (Léon-Dufour 1971, 622)

5. ŽIVLJENJE SINOV LUČI

Kdor hodi v temi, ne vidi poti naprej in ne ve, kam gre (prim. Jn 12,35sl.): človek ne sme dopustiti, da bi bila njegova notranja luč zatemnjena, prav tako mora paziti na svoje oko, svetilko telesa: »Če je torej tvoje oko čisto, bo svetlo vse tvoje telo. Če pa je tvoje oko pokvarjeno, bo temno vse tvoje telo. Če je namreč luč, ki je v tebi, tema, kako velika je tema!« (Mt 6,22-23)¹⁰

Pavel v svoji skrbi za človeka opozarja pred nevarnostjo teme: »Odvrzimo torej dela teme in nadenimo si orožje luči,« (Rim 13,12) da nas Gospodov dan ne preseneti (1Tes 5,4-8). V tej perspektivi se zlahka znajde vsa morala: »sadovi luči« so vse, kar je dobro, pravično in resnično; »jalova dela teme« vključujejo grehe vseh vrst (Ef 5,9-14). Janez spregovori v istem tonu. Človek mora »hoditi v luči«, da bi bil v občestvu z Bogom, ki je luč (1Jn 1,5sl.). Merilo je bratska ljubezen: po njej človek spozna, ali je v temi ali v luči (2,8-11). Kdor živi kot pravi otrok luči, med ljudmi sveti božansko luč, ki je naseljena v njem, saj je postal »luč sveta« (Mt 5,14). Tako človek odgovori na nagovor Boga.

Zvesta hoja po poti luči daje človeku upanje na čudovito preobrazbo, ki jo je Bog Oče obljubil pravičnim v svojem kraljestvu (Mt 13,43). Nebeški Jeruzalem, kamor bodo pravični končno

¹⁰ O čistosti očesa piše tudi Efreim Sirski: Notranje oko uma ali duše deluje s pomočjo vere, tako kot zunanje, fizično oko deluje s pomočjo svetlobe. Prisotnost greha zastira to notranje oko, saj se kot ovira postavlja na pot svetlobi vere. Da bi to oko pravilno in jasno videlo, ga je potrebno ohranjati čistega (Brock 1999, 77-78).

prispeli, bo v skladu s preroškimi besedili (Raz 21,23sl.; prim. Iz 60) res odseval božansko svetlobo in zbrane, ki bodo kontemplirali Božje obličje, bo razsvetljevala luč, ki je Gospod Bog (Raz 22,4sl.). Takšno je upanje sinov luči; takšna je tudi molitev, ki jo Cerkev namenja Bogu za tiste, ki so zapustili zemljo: »Naj se duše vernih pokojnikov ne potopijo v temo, ampak naj jih sveti nadangel Mihael pripelje v sveto luč! Naj jim sveti večna luč!« (Liturgija mrtvih) (Léon-Dufour 1971, 622–623)

6. RELACIJSKA RESNICA

Videli smo, da »biti v luči« pomeni biti v občestvu, in če sledimo svetopisemski poti luči, potem se tudi razvidno pokaže, da resnice človeka ni mogoče opredeliti samo s človeškim načelom. S kategorijo luči smo želeli poudariti nekatere obrise vizije človeka, ki se v našem raziskovanju giblje znotraj teandričnih (božansko-človeških) koordinat. Če pa upoštevamo tudi antropološko formulacijo svetega Pavla »Vsi ste sinovi luči« (1Tes 5,5), vidimo, da nam že beseda »sin« omogoča razumeti, da je resnica o človeku relacijska – človek ne živi svoje resnice sam, temveč v odnosu z Očetom. Začetek tega odnosa se odpre v zakramentu krsta, kjer »Sin prevzame mesto človeka, tako da človek prevzame mesto Sina in postane razsvetljen, uveden v Luč občestva Očeta in Sina, resnični ‚sin luči‘.« (Evdokimov 2003, 42) Pavlova formulacija pa ne razodeva le odnosa z Očetom, temveč množinska oblika glagola vključuje, čeprav implicitno, tudi horizontalni odnos bratje/sestre, ki je prav tako sestavni del relacijske resnice o človeku.

V tem prispevku smo na kratko pokazali, kako nam lahko svetopisemski pojem luči pomaga pri odgovarjanju na vprašanje, kdo je človek. Videli smo, da je ta odgovor toliko bolj celosten, kolikor bolj se gibljemo znotraj teandričnih koordinat.

REFERENCE:

- Brock, Sebastian. 1999. *L'occhio luminoso. La visione spirituale di sant'Efrem*. Roma: Lipa Edizioni.
- Dufour, Léon Xavier et al. 1971. *Dizionario di Teologia Biblica*. Torino: Marietti.
- Evdokimov, Pavel Nikolajevič. 1990. *Teologia della bellezza: L'arte dell'icona*. Milano: Edizioni Paoline.
- – –. 2003. *L'uomo icona di Cristo*. Milano: Ancora.
- Rocca, Paolo. 2016. *Gesù, messaggero del Signore: Il cammino di Dio dall'esodo al vangelo di Marco*. Roma: Gregorian & biblical press.
- Solovjov, Vladimir Sergejevič. 1971. *Lezioni sulla Divinumanità e altri scritti*. Milano: Jaca Book.
- Sonnet, Jean-Pierre. 2015. »La sua lampada è l'Agnello«: La visione biblica della luce. *La rivista del Clero italiano* 7: 527–539.
- Sulla genesi: (Ommelie sull'Esamerone)/Basilio Di Cesarea*. 1990. Ur. Mario Naldini. Milano: Mondadori.
- Sveto pismo: Nova zaveza in Psalmi*. 2010. Ur. Jože Krašovec. Ljubljana: Družina.